

Samelbd.

0/0

die,

SYSTEMA ²⁷
INFLVXVS
INTER ANIMVM ET CORPVS
VITII SVBREPTIONIS
ACCVSATIONE
LIBERARE CONATVR

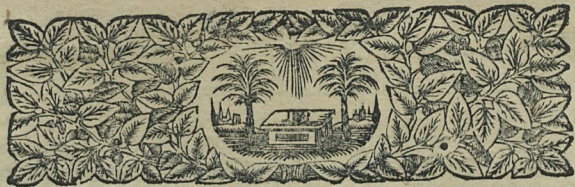
ET
AD ORATIONES IUVENILES
D. XXIV. MARTII A. S. R. ∞ IOCCXXXVIII
PERBENEVOLE AVDIENDAS
AVDITORES HVMANISSIMOS
PER OFFICIOSE INVITAT
MICH. HEINR. REINHARDVS
TORG. LYCEI RECTOR

TORGAVIAE
LITERIS PETERSELLIANIS

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF
SACSEN-ANHALT
MAGDEBURG

NO. 1000
1875

Quemadmodum inde ab aliquo tempore scurrilis isque re-
terrimus penes Philosophos mos invaluit, ut potius irrisio-
nibus quam argumentis inter se depugnarent: ita in Wol-
fianæ disciplinæ scholis nihil frequentius audias, quam vitii
subreptionis commissi illos accusari, si qui, hominis mentem atque
corpus in se agere mutuo, contendant. Quod quidem subreptionis
vitium dum tanquam nobile Logicæ augmentum, a magistris suis pri-
mum inventum, laudant Wolfiani atque ita commendant, ut in hac
mentis corporisque nostri coniunctione plurimum id valere arbi-
trentur, aut ego fallor, aut ipsi turpiter se decipiunt. Quando enim
Philosophus Marburgensis vitium subreptionis ita exponit, ut illud
definiat esse errorem in experiundo commissum, quo nobis vide-
mur experiri illud, quod tamen minime experimur: a) intelligo, hæc
omnia ita plana atque perspicua esse, ut nomen quidem novum au-
diam, rem vero novam & inauditam, quæ huic vocabulo subiecta
sit, non videam. Adeo in ipsius vitæ communitate cernimus vul-
go ad mendacia alterum referre, quæ alter tamen se testatur audi-
visse, vidisse, sensisse. Quid vero magis usu venit in omnibus fo-
ris, quam ut modo testes modo reus & actor sibi mutuo de iis con-
tradican, quæ tamen se oculis & auribus hausisse affirmant, contem-
dunt, iurant? Ita quidem res ipsa stupidissimis quoque hominibus
cognita & perspecta est, ut omnino illos oporteat pudere, qui in
re illa, quæ est in propatulo, inventionem aliquam philosophicam,
eamque novam, doctoribus suis volunt vindicare. Vocabulum eos
invenisse & mendaciorum generi imposuisse, hoc quidem non ne-

A 2

gem

a) Christ. Wolfius in Log. Lat. maioris §. 668.

gem, neque illos hac inventionis laude defraudabor, modo videant, ne sint, qui hic quoque locum habere illud dicant, quod philosophi ludant plerumque vocabulis. Sed fortasse isti volunt videri modesti & elegantes, atque, quod in vulgo dicitur mendacium, in philosophorum scholis audiri nolunt; sed, rusticum istud vocabulum solícite fugientes, vitii subreptionis eos accusant, si qui se quid expertos esse mentiuntur. Vtunque autem hæc sint, Wolfianus animadverto hac nova erroris appellationem uti maxime in reprehendis aliorum philosophorum sententiis, ut habeant, quos ridere possint. Quando enim ad illorum hominum morem & consuetudinem animum attendo: ipsos video extemplo huius vitii condemnare viros etiam doctissimos, quoties his, licet duce experientia certa & constanti, de eventuum naturalium causis & rationibus aliter atque ipsi pronuntiant sententiam, & ad ipsum illud experientia provocant testimonium. Enimvero habent omnino speciosam aliquam risus sui causam, dum negari nequit, si verborum subtilitatibus delectamur, quod a sensuum perceptionibus ipsis discerni possint & interdum debeant ea, quæ ex illis demum viri docti colligunt & argumentantur. Sed quam verus, quamque iniqua sit hæc eorundem disceptandi ratio, facile potest ostendi. Enimvero ista subtilitas totum nobis peperit & efformavit Scepticismum, si modo Pyrrhonicos philosophos ipsos audire velimus. Fallantur profecto ii, qui, Scepticos de omnibus rebus dubitasse, sibi aliisque persuadere volunt. Ipsi enim ab omni dubitationis suspicione liberarunt ea omnia, quæ sensibus sunt subiecta. Sed quæ, sensu duce & viam monstrante, affirmantur, ea demum sua indigere dubitatione existimarunt. Hos dubitationis limites posuisse Scepticos, luculent testatur Diogenes Laërtius, dum veritatem rerum omnium eos admisisse docet, quæ sensum afficiant, in iis contra omnibus retinuisse assensum, quæ de iisdem asserant alii philosophi se experiri. b) Et sane

b) Laërtius IX. 103. ex Scepticorum mente: *περὶ μὲν ὧν ὡς ἀνθρώποι πάσχουσιν, ὁμολογῶμεν. Καὶ γὰρ, ὅτι ἡμέτερά ἐστι καὶ ἔτι ζῶμεν, καὶ ἄλλα τῶν ἐν βίῳ φαινομένων διαγινώσκουσιν.*
Περὶ

sane diligentissimus Scepticorum scriptor Sextus Empiricus summo studio & cura pluribus locis id contendit, ut nobis persuadeat, disciplinæ suæ homines non negare sensuum aut perceptionum certitudinem, iure autem dubitare de iis omnibus, quæ ex illis sensuum perceptionibus vulgo in scientiis affirmantur. c) Ecquid vero hoc est aliud, nisi ut credamus, Scepticos, sensibus suam concedentes fidem & veritatem, de illis modo dubitasse, quæ ex sensuum perceptionibus colligantur & asserantur? d) Itaque hanc Scepticorum rationem si comparamus cum Wolfianorum nostrorum consuetudine: sane videmus, utramque illorum philosophorum familiam in eo inter se consentire, quod sensuum experientiam ab iis secerant atque sollicitè distinguant, quæ ex sensuum testimonio affirmantur vel negantur. Neque propterea tam impudens velim esse aut videri, ut Wolfianos Sceptici nominis onerem invidia. Sed fateor bona fide, Scepticos semet a Wolfii discipulis separare atque seungere plurimum, quod de nulla re, sensu percepta, quicquam ausi sint decernere aut fateri, eandem talem, qualis *videatur* sentiri, etiam *esse*. e) Mel dulce esse, non affirmo, dulce autem videri, confiteor: f) ait Timon ille Scepticus apud Diogenem Laërtium. Quam

A 3

qui-

Περὶ δὲ ὧν οἱ δογματικοὶ διαβεβαῖνται τῷ λόγῳ, Φάμενοι κατελεῖσθαι, ἐπέχομεν περὶ τέτων, ὡς ἀληθῶν.

- c) Sextus Empiricus Pyrrhon. hypotypof. L. I. Sect. 13. cap. 7. τῶς κατὰ Φαντασίαν κατηγιασμένοις πάθεισιν συγκατατίθεται ὁ Σκεπτικὸς οἶον, ἐπὶ ἂν εἴποι. θερμοαῖόμενος ἢ ψυχόμενος, ὅτι δοκῶ μὴ θερμοαῖεσθαι ἢ ψυχέσθαι, ἀλλὰ μὴ δογματίζειν λέγομεν· καθ' ὃ δόγμα εἶναι φασι τινες τὴν τινὶ πράγματι τῶν τὰς ἐπισημας ζητούμενων ἀληθῶν συγκαταθέσθαι.
- d) Idem ib. cap. 10. §. 19. ζητοῦμεν δ' ἐπεὶ τὰ φαινόμενα, ἀλλὰ περὶ ἐκείνα, ὃ λέγεται περὶ τῶ φαινομένου.
- e) περὶ μὲν τῶ φαινέσθαι τοῖον ἢ τοῖον τὸ ὑποκείμενον, εἰς εἰς ἴσως ἀμφοισθητῆ· περὶ δὲ τῶ, εἰ τοιαῦτόν ἐστιν, ὁποῖον φαίνεται, ζητεῖται. Id. l. c. cap. XI. Sect. 22.
- f) Laërt. IX. 109. τὸ μέλι ὅτι ἐστὶ γλυκὺ, ἐτίθημι, τὸ δὲ ὅτι φαίνεται,

quidem sententiam vel Wolfio vel huius sectatoribus nemo facile tribuat. Sed, illud tamen iam evictum & demonstratum me dedisse, opinor, quod illud discrimen experientiae & argumentationis, ex illa collectae, pridem a Pyrrhonicis hominibus sit & animadvertum & ad nauseam usque inculcatum, in cuius tamen inventione, & nobile illud subreptionis vitium Wolfiani quaerunt, & tantopere gloriantur. Reliquum igitur est illud, ut, quo iure illi, qui mentem corpusque hominis in se agere statuunt, huius subreptionis vitii condemnentur, nunc demonstrarem.

Namque primum vix esse aut fuisse unquam philosophum alicuius acuminis aut nominis, facile contendam, qui tam audax aut tam temerarius fuerit in affirmando, ut, se sensisse aiat motum illum internum, quem mens producat in corpore, aut rursus sensu percepisse viam & rationem, qua corpus proferat in mente perceptiones, agitationibus suis conformes. Deinde, quando ad vim agendi mutuam, quae sit inter animum & corpus, recte & ordine demonstrandam, philosophi nonnulli nixi sunt experientiae testimonio, quid in his culpandum sit, aut quare sint subreptionis vitii criminatione obruendi, plane non video. Quid enim magis in more positum est apud doctissimos cuiusque generis & doctrinae viros, quam ut experientiae tribuant, quod tamen ipsi potius, sensuum ope & subsidio, ratiocinando quaerunt & demonstrant? Medicorum filii sane, dum morborum causas scrutantur & indagant, etsi has, quoniam occultae sunt atque latent, nunquam sensibus haurire possunt, tamen illas experientiae adscribere non verentur, quod illas ex sensuum documentis & testimoniis recte se colligere, imo non raro conjicere se posse, norunt. Ecquid vero usitatus est in iurisperitorum scholis, quam ut experientiam commendent, atque eam contendant docere, quod haec illave via reos convincendi, testimonia eliciendi, aut caudicorum fraudes & insidias evitandi

νετα, ὁμολογῶ. In quo loco, pro τὸ μὲν ὅτι ἐστὶ γλυκὺ, legendum τὸ μέλι, iam monuit Io. Alb. Fabricius ex S. Empirici verbis consentientibus Pyrrhon. Hypotyp. L. I. Sect. 20. ad h. l.

tandi sit commodissima atque optima, quam tamen tantum adest, ut sola sensuum fide affecti sint, ut potius eam exemplorum copia & consensu cognoverint & intellexerint ratiocinando. Non tu ridiculus fores cum tua Philosophia tuisque subtilitatibus, si iureconsultos, si medicos institueres docere, quomodo deceat loqui, & quomodo non debeant dicere, se ab experientia discere ea, quae potius mentis suae vi & contemplatione, licet iusto sensuum ministerio opitulante, ipsi consequantur? Quod vero medicis, quod iuris peritis hominibus concedis, quare tu idem denegabis philosophis, modo id caveant, ne sensuum fidei & auctoritati tribuant, quae nullo aut dubio saltem eorum testimonio nituntur? Neque ferenda est tyrannis, quam sibi philosophus assumere velit in sermonis consuetudinem, neque eius toleranda est arrogantia, qui audeat primus corrigere innocentem & consuetam virorum doctorum dictationem, eos propterea reprehendere superbe, & vitii, nescio cuius, identidem accusare, ut scilicet solus sapere videatur. Sane si hos tantum subreptionis vitio Wolfiani condemnarent, si qui perperam quid & male collectum attribuerent aut vindicarent experientiae, tunc haberent ius suum aut disputandi aut arguendi. Sed vero hic ante omnia vitii subreptionis corrigenda esset Wolfiana definitio, ut non hos, qui sibi videntur experiri quod minime *experiantur*, sed illos vitium illud committere doceamus, qui sibi videntur experiri, quod neque experiantur, neque recte *colligunt* ab experientia argumentando; aut, si paucitatem verborum desideras, quod nulla nititur sensuum fide. Ad haec nihil est facilius, quam, iusta & legitima argumentatione adhibita, docere, quod ipsa illa vis agendi in se mutua, quam menti atque corpori humano tribuimus, clara atque constanti experientiae voce & testimonio confirmetur. Namque ne adversarii nos accusent, quod perperam instituerimus nostras ratiocinationes, age, sequamur ipsum Wolfium atque illa praecepta, quae de argumentatione, ab experientia oriunda, tradit. Quoniam enim hic ex effectis, quales sunt mutationes corporis & mentis convenientes, inquirenda est eorundem causa: Philosophus noster monet g) ut primum attendamus ad actionem, quae ad ea

g) Wolffius Log. Lat. mai. §. 727. Si dati effectus inquirenda est causa efficien-

efficienda sit necessaria; deinde queramus aliquid, in quo vis talia producendi insit: denique ut, si causa plures esse possint, examine-
mus, utra earum ibidem affuerit praesens, ubi effecta adesse reperimus.
Centum autem exemplis facile posset comprobari, quod in Physi-
cis scientiis eadem ratione causas rerum investigandi idem Philoso-
phus utiliter utatur. Iam vero in promptu est, quod mutationem
corporis omnem, quae cum mentis convenit voluntate, aliqua exci-
tatio motus praecedat consentanei, in mentis vero mutationibus,
quae cum corporis sensuumque commotionibus consentiant, oria-
tur quaedam conformatio imaginis seu speciei, quae rem, corporis
sensum tangentem, referat. Nonne autem etiam illud in confesso
est, si a Deo immortalis discesseris, ne quidem causam ullam fingi
aut ex cogitari posse, a qua tot motus corporis admirabiles, & per-
spicua intelligentiae simulacra referentes, provenire queant, praeter
quam a sola vi mentis nostrae celerissima & plane stupenda.
Cumque gravissima adsint causa, quae, Deum ipsum corporis nostri
sic commovendi dicere autorem, nos iure prohibeant: quare menti
illum facultatem derogemus, quae eadem sola & tantum est dignis-
sima? Etsi enim novi, Cartesianos hanc facultatem animo nostro
denegare ideo, quod omnis motus productio in corporibus prove-
niat ab actu partium extremarum, quibus tamen animus, quia
est spiritus, minime sit instructus: tamen haec parum nos moveant,
quoniam & in Deum sunt iniuria, & de ipsius motus natura auda-
cter nimis pronuntiant. Namque, quoniam non motus ipse est in
corpore producendus, sed tantum vis motum producendi in eodem
exci-

1. expendendum est, qualis res, quae mutationem subit, ante eandem fuerit, & qualis post eam deprehendatur; inde enim intelligitur, qualis actio requiratur ad mutationem, quae facta esse supponitur, inducendam. 2. Perlustranda sunt res notae, ut appareat, num inter eas aliqua occurrat, a qua istiusmodi actio proficisci valet, vel an plures occurrant, quae simul coniunctis viribus eandem edere possunt. . . Nisi illae fuerint solae, a quibus istiusmodi actionem expectare licet, inquirendum, an causa illa fuerint ibi praesentes, ubi effectus datur fuit productus. Hac enim ratione nobis innotescere causam dati effectus, si quidem eam detegere in potestate nostra positum sit, demonstratione non est opus.

excitanda est, nescio, quare non mens nostra æque possit vim illam corpori suo conferre, ac ipse Deus omnem vim motus initio rerum in corporibus produxit, & in iisdem collocavit. Vtor autem hac similitudine eo libentius, quia uterque, & Deus & animus noster, est spiritus, & ex eadem intelligi potest, spiritus naturæ non repugnare, ut vim motus producat. Atque si corpora tantum possunt tantam vim motus, quæ in se est, cum aliis communicare: non propterea idem tactus a spiritibus, qui novam excitant vim movendi, etiam postulandus est. Equidem video, huic sententiæ illud in primis obstare, quod vires motus hac ratione semper multiplicentur in mundo, de quibus tamen iam sit demonstratum, quod semper sint æquales. Sed quæ de viribus motus, semper in mundo æqualibus, disputantur & obiiciuntur: neque sunt ita in tuto locata, ut comprobare, neque, etiamsi vera essent, sic nos decipere debent, ut propterea Deo velimus denegare omnem potentiam & facultatem alia ratione illam movendi virium æqualitatem vel conservandi vel restituendi. Sed ut vere dicam, quod sentiam, ne quidem necesse habeo, illos circulos Mathematicorum turbare, aut disputare sollicitè de virium illarum æqualitate vel retinenda vel reddenda. Enimvero, ut motus, mentis voluntati consentaneus, in corpore oriatur, non opus est nova vi motus gignenda, sed sufficit, ut mens illam vim motus, quæ iam per se in corpore semper inest, ratione consentanea dirigat atque gubernet. Quæ dirigendi vires motuum facultas si menti nostræ vindicetur, & æqualitas virium illarum constare, & omnis reliqua huius negotii difficultas commodius forte solvi & expediri potest. Differunt enim hæc duo inter se plurimum, novam vim motus creare, & vim priorem tantum ad finem, quem sibi mens proposuit, dirigere & conformare. Quod autem indicavi supra, illos, qui spiritui facultatem agendi in corpus abiudicent, esse etiam in Deum ipsum iniuriosos, id facile apparet. Quia enim Deus quoque est spiritus & caret partibus extremis, & ea de causâ his corpora attingere nequit: aut Numini summo, creatori & conservatori rerum omnium h) eadem potestas movendi

B

cor-

h) Quam quidem opinionem a se removet ipse Christ. Wolfius dicens: *Ver*

corpora deneganda est, aut illud saltem confitendum, quod cum spiritus natura non pugnet, agere in aliquod corpus. Atque, si hanc quoque Dei & mentis nostræ comparisonem deriserunt Wolfiani, quoniam plurimum inter se differunt spiritus finitus & infinitus, Dei maximi potentia & mentis nostræ facultas: tamen hoc velle considerent, quod neque de spiritu potestate hic sit disceptatio sed de eo, quid spirituum, quia sint partium expertes, naturæ repugnet; neque tam id quaeratur, quomodo uterque spiritus in corpus aliquod agat, quam potius, utrum agere possit. Aliquid autem in re esse posse, credimus tum, cum idem rei naturæ non repugnare appareat: uti, in re præsentis, spiritum in corpus agere posse, probamus, quia exemplo Dei constat, idem non contradicere spiritus naturæ. Aliud vero omnino est docere modum & rationem agendi, quæ hic forte nunquam ad amussim possit demonstrari, licet verissimiliter invenienda sit: & aliud est id tantum contendere, quod spiritus agere hoc queant. Sed quia in hunc disputandi campum descendi, etiam breviter, & quantum hæc pagellæ permittunt, paucis ad ea respondebo, quæ nuperrime 1) celeberrimum virum Reinbeccum huic opinioni video opposuisse. Namque, multos motus in corpore præter mentis humanæ voluntatem contingere, ostendit; multos quoque con-

dieses liest, der solte auf die Gedancken kommen, als wenn ich mit ausdrücklichen Worten diesen Satz behauptete: Es sey der Natur eines Geistes überhaupt zu wieder, in einem Körper zu würcken. Unter dessen steht dieses nicht allein nirgends in meinen Schriften, sondern da ich Gdt eine Krafft beylege, das mögliche würcklich zu machen (§. 1020. Metaph.) auch durch diese seine Macht die Schöpfung (§. 1053. Metaph.) und Erhaltung der Welt (§. 1054. Metaph.) erweise, und seine Krafft der Creatur beylege, als die sie von Gdt erhält (§. 1055. Metaph.) so kan ein jeder erkennen, daß ich es der Natur eines Geistes nicht überhaupt entgegen zu seyn erachte, in die Materie oder Körperliche Dinge zu würcken. vid. im klaren Beweiß. p. 491.

1) vid. Io. Gustav. Reinbecks Erdörterung der Philosophischen Meynung von der so genannten Harmonia Præstabilita: ubi nostræ sententiæ opponit §. 11. motus corporis, qui sunt præter voluntatem hominis §. 2. motus corporis, qui contra voluntatem nostram contingunt §. 10. demonstrare contendit, quod nulla facultas mentis possit indicari, a qua vis agendi in corpus dependeat.

contra eiusdem voluntatem esse demonstrat: denique illud confiderandum esse monet, quod nulla mentis facultas possit indicari, a qua vires movendi, quæ sint in corpore humano, dependeant. De corporis commotionibus, quæ sunt præter mentis nostræ voluntatem, & quales sunt omnes illæ, quæ ad corporis conservationem pertinent, quærit dupliciter, quomodo illæ non æque ac reliquæ a mente proficiantur, & quare, si hæc sint corporis propriæ, etiam reliquæ huius motiones potius menti quam corpori sint tribuendæ. Sed omnino discrimen illud tenendum est, quod inter motus corporis mechanicos & inter voluntarios intercedit: quorum illi ad corporis machinam, in suo motu servandam, spectant; hi vero mentis facultati subiiciendi sunt, quoniam, licet se invicem sequantur, aut simul sint, tamen differunt adeo inter se, ut a nulla vi mechanica corporis possint derivari, nec eo ordine inter se coniunctæ esse, nisi dicamus, mentem pro arbitrio suo corporis vim movendi dirigere & determinare. Ut circularis motus sanguinis, concoctio cibi, eiusdem digestio & excretio potest ex mechanica corporis nostri structura, tanquam causa sua, deduci. Sed, quod homo iratus, exempli causa, in minimo temporis momento, centum formare gestus & motus in vultu, brachia projicere, pedibus pulsare terram, tot brachiorum & manuum, tot pedum quoque incitare articulos, denique omnium corporis membrorum externorum mutare statum & figuram: hæc omnia, tam diversa atque varia locis & membris, quomodo mechanice atque simul tam brevi tempore inter se possint connecti, id demum velim mihi monstrari, nisi potius ab una irati hominis voluntate dicamus cuncta ista provenire, quæ illa inter se copulet vi sua unica & sola determinandi vim movendi, quæ in corpore est, ad suum finem. Eadem ratione in tot tamque variis motionibus, quæ se invicem excipiunt; ut in scribendo aut loquendo, ubi totidem diversos motus fieri videmus, quot sunt literæ inter se coniungendæ: quomodo illæ singulæ commotiones, tam inter se differentes, possunt se tam mirabiliter sequi, cum earum posterior nulla quicquam cum priori habeat commune, & tamen nihil esse possit sine sua legitima causa? Quæ motuum, sibi invicem succedentium, summa varietas, quoniam a mechanica structura corporis derivari nequit: necesse sane est, ut a voluntatis nostræ, cum qua

optime consentiunt, facultate aliqua determinandi vires motuum proveniat. Sint igitur mechanici motus proprii corporis, quia veniunt a membrorum compositione & machina: & motus reliqui, quia ulla corporis structura nequeunt formari, relinquuntur menti nostræ, idque eo magis, quia sunt voluntarii. Sed quid iam fiet de illis corporis motionibus, quæ non solum præter, sed etiam adeo contra voluntatem nostram in corpore nostro accidunt, & quales in morbis esse quamplurimas, negari eo minus potest, quo magis sævos morborum dolores exhorrescimus & averſamur? De his quidem satis constat, quod etiam istæ a structura corporis mechanica, tunc quidem corrupta & affecta, omnes oriuntur.

Quod si autem voluntati nostræ esse reperiuntur contrariæ, num propter hunc dissensum animo nostro illa facultas neganda est, quæ dirigat vim motuum in corpore? Ego quidem hoc intelligo, mechanicos illos in morbis motus esse vehementiores, quam directionem mentis, motus corporis determinantem; & determinationem eam, quæ a corporis structura dependet & fit partium impulsu, esse fortiorem illa, quæ est spiritus, id est nostri animi, quia impulsus omnino magis motus omnis naturæ viderur convenire. Etiam illud animadverto, motus illos, voluntati nostræ adversantes, eo ipso, quod sunt vehementiores, æque impedire facultatem mentis, vim motus dirigentem; ac ratiocinandi facultatem impediri cognoscimus animi commotionibus concitatis. Sed illud non video, quare propter impedimentum illud, quod in motibus illis, nobis invitis contingentibus, exoritur, denuo menti nostræ illa potestas, vim motus in corpore determinandi, possit iure abiudicari. Sane impedimenta rei agentis non tollunt eiusdem facultatem agendi. Atque, quo minus quis menti facile derogabit facultatem argumentandi propter commotiones animi ipsius, non raro contrarias: eo maiori postulamus iure, etiam menti nostræ, propter motus corporis contrarios, ut ne denegetur facultas vim motus in corpore determinandi.

Descendo igitur ad illud, quod fuit tertium, & postulat, ut demonstreretur saltem, a qua mentis facultate illa vim motus dirigendi qualitas possit oriri. Sed enimvero, quia in eo, quod aliud determinat, etiam facultas determinandi inesse intelligitur: sane a qua facultate

cultate alia motus voluntarii tandem proficisci queunt, nisi ab ipsa voluntate, vim movendi ad illos formandos dirigente & determinante? Atque, quod commodo fieri potest, si modo ad voluntatem referimus etiam appetitum, quem vocant, sensitivum: facile videmus, qua ratione etiam & appetitus cibi seu potus a nostra voluntate impediatur, quæ sæpe id, quod ante voluit, mutat atque vult interdum quoque contrarium; & quo pacto appetitus sensitivus brutorum animantium, qui est quædam quasi voluntas inferioris præstantiæ atque dignitatis, vim motus in horum quoque corporibus dirigere & gubernare possit; & quid respondendum sit ad reliqua argumenta viri acutissimi Reinbecii, qui propterea negat facultatem illam dirigendi inesse posse in ipsa voluntate quod & brutis competat, voluntatis liberæ expertibus, & voluntas hominis quoque non raro retineat & prohibeat ipsum illum sensitivum appetitum.

Iis itaque destructis atque reiectis, quæ sententiæ nostræ opponuntur, iure id mihi sumo, ut mentem in corpus agere posse dicam, donec meliora argumenta afferantur, quæ illam facultatem mentis repugnare suæ corporisve naturæ demonstrent. Quam facultatem, tantum abest, ut credam spiritus naturæ adversari, ut potius eidem maxime consentaneam eam apparere, contendam ex iis, quæ de Spiritu aeterno, Deo, luculenter constant. Namque si modo illam virium motus æqualitatem in mundo salvam esse velimus: certe opus est, ut dicamus, Deum maximum in miraculis perpetrands non tam necesse habere, novas motuum vires creare & producere, utpote quæ illam æqualitatem turbarent, quam potius eum vires motus in mundo aliter, atque huius leges naturales postulant, dirigere & determinare, atque hac ratione præter, imo contra naturam mundi maxima illa efficere miracula. Sane video, illis, qui in miraculis novam vim motus statuunt produci atque creati, hanc necessitatem impostam esse, ut, miraculo turbatam, æqualitatem virium motus novo miraculo restitui debere, contendant, nisi eam velint plane esse sublatam. Quid? quod in multis miraculis, atque, ut exemplo utar, in transitu illo Israëlitarum per mare rubrum; ubi repente, baculo Moïsis arrecto, mare affluens iterit ut murus, eodem de-

fluente ab Euro propulso: Deus maximus non facilius intelligitur tanta tamque stupenda contra leges motus omnes efficere & consequi; quam si dicamus, eundem vim illam ipsam impedire & aliter, atque leges eius volunt, determinare. Quia autem Deus sapientissimus profecto utitur facillima via exequendi sua consilia; quis non videt, facilius & commodius in miraculis vim motus, quæ in mundo est, nova ratione determinari & dirigi, quam ipsam vim movendi plane novam gigni atque creari? Quodsi vero eiusmodi facultas, determinandi vires motus, decere maxime iudicatur Deum immortalem, qui est spiritus: nonne igitur hoc quoque iam patet, quod talis facultas universæ spirituum naturæ sit potius consentanea, quam ut huic illam adversari dicamus? Nobis quidem sufficit demonstrasse, illam in spiritu, qualis etiam nostra mens est, inesse posse.

Sed nunc opus est, ut accedam ad partem alteram huius disputationis, quæ est de corpore nostro, in sensationibus etiam agente in mentem. Antequam igitur argumenta diluo contraria, primum id assumo, quod mens nostra sit spiritus, vi cogitandi & volendi quidem, sed indeterminata, sic a Deo instructus, ut Deus non singulas cogitationes & volitiones eidem indiderit, sed ut ipsa mens secundum certas suæ naturæ rationes, & pro sua facultate producat illas omnes atque efficiat. Quia igitur mens nostra omnes cogitationes pro sua propria facultate efficit atque gignit; atque idem quoque de sensuum perceptionibus confitendum est: in his quidem tribus corpori humano facultatem determinandi vim cogitandi mentis suæ indeterminatam, ad eius generis cogitationes formandas & pro sua facultate efficiendas, quæ cum sensuum suorum commotionibus conveniant. Sicut enim facultas ratiocinandi a Phantasia aut sensationibus determinatur, ut potius de hac quam illa re meditetur: ita quoque simile quippiam hoc est, ut facultas sentiendi, mentis propria, determinetur a suo corpore, aut potius a nervis illis sensuum tenerimis, in cerebello unitis. Atque, cum rerum omnium, quæ in mundo contingunt, ortu & præsentia fiat, ut Dei mens æterna de illis, tanquam nunc & vere ortis atque existentibus, cogiter, licet nemo audeat affirmare, quod res creatæ huius mundi illas cogitationes in divi-

divina mente efficiat & producat: sane simili quadam ratione fieri potest, ut praesentia & ortu motionum, quae in sensibus corporis contingunt, cogitationes, rem illam, quae sensum tangit & movet, referentes, in mente nostra exoriantur & pro huius facultate sola, sine ulla corporis efficientia earum in eadem proveniant. Quae cum ita sint, recte inde colligitur, in corpore aliquid inesse posse, ex quo cognosci queat, quare spiritus aliquis hoc, non vero illud cogitet; sicut rerum in mundo praesentia facit, ut Deus de illis, tanquam existentibus, iudicet: atque cum haec ipsa indicare velim, dum corpori tribuo facultatem dirigendi & determinandi vim cogitandi, quae in mente inest; eandemque facultatem in solis sensationibus mentis locum habere posse affirmem: hoc saltem me assecutum esse confido, ut appareat, eiusmodi facultatem determinandi vim mentis, neque corporis, neque ipsius spiritus naturam repugnare. Quodsi igitur Cartesii aut Leibnitii sectatores & cum iis k) Theologus magnae celebritatis, Reinbeccius nobis opponunt illud, quod corpus & illud, quod sit corporeum, non possit efficere aliquid incorporeum, qualis est omnis mentis cogitatio: quis iam non videt, haec talia mihi non contradicere, qui corpori non concedo vim efficiendi cogitationes, sed tantum determinandi vim mentis ad cogitationes, motibus eius conformes, pro sua natura producendas. Maiorem habent difficultatem, quae idem vir summus l) monet, non sufficere, ut dicas, quod mens & corpus in se mutuo agere possint

l) Reinbeccius l. c. §. 23.

m) l. c. Da die Gedanken etwas uncörperliches sind: so müste man nach dem Systema influxus glauben, daß Körperliche Dinge etwas unmateriatisches und uncörperliches wirkender Weise hervorbrächten, da denn wieder die gemeine Regel effectus nobilior seyn würde sua causa. Dis ist denn aber auch der Haupt-Zweifels-Knoten, den man von Seiten derer, die das Systema influxus sich gefallen lassen, gründlich zu heben suchen muß, schwerlich aber anders, als durch einen Macht-Espruch wird heben können, daß man nemlich sage, es könne dergleichen wohl geschehen, ob man gleich nicht wisse, wie es zugehe. Welche Luc flucht aber so viel als nichts heißen würde. Denn die Hypothesis soll eben erklären, wie das zugehe, was man aus der Erfahrung weiß und lehret. Wenn man nun diese Erklärung nicht geben kan: so kan man zwar in Theßi wohl richtig seyn, allein die Hypothesis fällt weg.

possint, nisi etiam ostendas, quomodo hoc ipsum fiat, neque illum de mentis corporisque coniunctione novam hypothesin afferre, qui non declarare possit, quo pacto hæc eadem sit comparata. Iam vero facile animadverto, mihi hoc quoque obiici posse, quod nondum abs me sit expositum, qua ratione illa directio & determinatio modo mentis in motibus voluntariis, modo corporis in sensationibus, fiat atque contingat. Sed adversus hæc omnino habeo, quæ iure respondeam. Primum universa illa systemata, quæ inventa sunt de corporis & animi unione, eo tendunt tantum, ut declarent, quomodo mutationes corporis & mentis convenire inter se possint; non autem se ipsa quoque exponunt aut explicant, quomodo efficiant id, quod efficere debent. Sic Cartesiani suo systemate occasionum monstrant, quod corpus & animus inter se consentiant, cum Deus ipse motus voluntarios in corpore, sensationes in mente, per se efficit & producit: non vero declarant, quomodo Deus, salva corporis machina, aut salvis naturalibus animi legibus, quas sequitur in cogitando illud ipsum præster. Sic Leibnitiani sua harmoniæ præstabilitæ inventionem indicant, qua ratione mutationes corporis & mentis inter se conveniant: minime autem demonstrant, quomodo tot tamque diversissima, tum sensationes in mente, tum motiones in corpore possint in illa Harmonia inter se uniri, cum nulla earum præcedente vel motu vel cogitatione aliqua determinetur. Sic ipse ostendi, quomodo consensus inter hominis corpus & mentem locum habeat, intercedente mutua illa determinatione: Sed hæc ipsa determinatio quo pacto utrinque fiat, non expedit. Alia est omnino hypothesin de modo coniunctionis, quæ est inter animum & corpus humanum: & alia est demonstratio de modo ipsius hypothesin stabilientiæ. Sic nostra hypothesin ostendit, rationem & modum illius coniunctionis consistere in mutua determinatione; sed ipsius determinationis modum nondum explanare possum. Si instant Wolfiani & me urgent, ut determinationis modum illum explicem atque declarem: vicissim ab iis postulare mihi licebit, ut ipsi prius ostendant, quomodo Harmonia & concordia aliqua inter tot diversos motus voluntarios, quales modo simul sunt, modo se invicem excipiunt, possit conciliari; aut quomodo coniunctio aliqua

aliqua inter sensationes, adeo differentes, quæque pariter, modo simul menti se offerunt, modo se invicem sequuntur, esse queat. Ita sane est, ut locum hic habere possit illud Terentianum, sententia paululum inflexa:

Ubi nominabit Phædrum, tu Pamphilam continuo.

Sed profecto multæ sunt rationes, quæ commendant nostram sententiam, quasque non tam operose explicare, quam verbo, indicare, hæc pagella permittit. Primum, multas video esse huius generis determinationes in mundo, a quibus res excellentes proficiuntur, sine ulla harum efficientia. Sic, exempli causa, agricola, vinitor, hortulanus, alii recte colendis agris, vineis, arboribus non ipsam vim frugiferam in illis efficiunt, sed eam determinant sua opera & arte ad maiorem præstandam fertilitatem. Sic in ipsa mente, facultatem ratiocinandi a Phantasia & sensationibus determinari, supra ostendi, licet nemo asserat, ratiocinia ipsa ab illis effici & formari. Quare igitur determinatio talis, qualis frequentissima est in mundo, non etiam in homine ferenda esset? Deinde quid est planius, quam nostram sententiam tum corporis machinam, tum spiritualem mentis naturam, salvam sartamque servare, neque talia miracula sibi deposcere, qualia vel harmonia prætabilita vel occasionalissimum exigat? Pulcre hæc sententia tuetur libertatem hominis, & iustitiam tum premium tum penarum, quibus afficiantur tum corpus, tum ipsa eius mens. Facile hic intelligitur, quare mens & corpus sibi invicem sint præsentia, & hæc ipsa præsentia inter se coniuncta; cum ex Cartesianorum & Wolfianorum opinione nulla necessitas adesse intelligatur, quare animus debeat præsens esse suo corpori. Optime nobis convenit cum mundo corporeo, cuius vires æquales hic semper conservantur. Imo ex hac mentis facultate vires movendi corporis determinandi, tanquam ex similitudine quadam, facillime potest cognosci, quomodo in miraculis perpetrands illa ipsa virium motus æqualitas non perturbetur. Quid vero dicam de Deo immortali, cum cuius & sanctitate & gloria hæc opinio melius convenit, quam vel Cartesiana vel Wolfiana, dum hic apparet, quomodo ad peccata hominum non concurrat, & omnino excellentius & gloriosius quid Deus præstitit, quando vim cogitationes ex se producendi in animo nostro creavit, quam si ipsas cogitationes in illo posuisset aut adhuc formaret? Ut igitur reliquas difficultates, quibus premuntur Wolfiani & Cartesiani, & quæ hic facile solvuntur, iam non attingam, sane illa sententia, quæ Deo, quæ homini & singulis eius partibus & facultatibus, quæ toti denique mundi corporei machinæ est maxime consentanea, aliquo modo verisimilis dici meretur. Illud saltem adhuc moneo, quoniam suspicor fore, qui arguant, me non tam Systema influxus tueri, quam determinationem mutuam stabilire inter animam & corpus: quod & philosophi, qui actionem in corpus & mentem mutuam defendunt, illud relinquunt minus explicatum, qualis illa actio sit, neque tamen nos prohibeant in id ipsum explicare forte planius; &

C

quod

m) Vocabulum influxus, pro quo substituo vocem determinationis, minus

quod talis determinatio etiam actio quædam sit & dicatur, dum & agricolam, vitorem, hortulanum id agere in agris, vineis & arboribus dicuntur, ut eos reddant fertiliores, & phantasia id agere in facultate ratiocinandi iudicetur, ut de hac potius, quam de alia re, argumentetur, cum tamen illam actionem omnem ostenderimus contingere quædam determinatione.

Tandem, quia memini, Christ. Wolfium alicubi determinationis voce uti de harmonia sua præstabilita; opus est, ut huius vocabuli ambiguitatem doceam. Ille mentis cogitationes a sensuum motibus ait determinari, sicut etiam a mente corporis motus; dum sensuum commotionibus aut volitionibus hominis, quas in hoc fore prævidit Deus, determinata est divina voluntas ad conformes sensationes in mente, aut consentaneos motus in corpore, produendos. Ego contra contendo, determinationem tum vis cogitandi tum virium motus fieri non in divina voluntate, sed in ipsa mente & corpore humano. Ille negat mentem in corpore, corpusque in mente aliquid efficere & operari. Hoc ipsum affirmo, dum corpus mentem, & hanc ipsam suum corpus affirmo determinare. Atque, quando doceo, determinationem fieri sine efficientia; id nego, quod corpus in mente ipsas cogitationes, aut mens ipsos motus efficiat & producat: Non autem nego sed aio, mentem in corpore efficere, & hoc operari, ut vis motus in illo dirigatur ad motus convenientes efformandos; aut corpus in mente illud efficere atque consequi, ut huius vis cogitandi ad sensationes consentientes preferendas determinetur. Hoc ut planius faciam, paucis indicabo, quid suspicer & coniciam de modo illius determinationis. Anivadverto, teste experientia, omnem sensuum motum sequi aliquam imaginem in mente, quam ne auditus quidem & gustus respuit; atque omnem motum voluntarium antecedere in mente eadem imaginem quandam rei efficiendæ & motus

commodum esse iam monuit Theologus celeberrimus Io. Fried. Bertram in Beleuchtung der neugebüchten Meynung von der harmonia præstabilita §. 28. p. 40. Es stossen sich, inquit, die meisten an dem Wort Influxus, und bilden sich ein, sie wären dadurch gehalten ein materielles Einfließen der Seele in den Leib zu statuiren, obgleich ohne hinreichenden Grund. Wäre es nicht besser, wenn man sich bey dem allgemeinen Ausbruch der Mittheilung oder Communicationi befriedigte, und die Bestimmung der Art und Weise huius communicationis bis auf jene hohe Schule ausgesetzt seyn ließen? Oder könnte man unter gleichmäßiger Moderation und Mäßigung nicht das Wort Impulsus, Antreiben, gebrauchen. - - - Melancthon redet im 11. Buch de anima p. 12. also davon: Verum est animam esse primariam causam & fontem, ut aliarum actionum, ita motus localis, sed propiores causæ querendæ sunt. Sunt autem dux imaginatio seu deliberatio & appetitio. His obtemperant nervi mirabili federe naturæ, sed impelli tamen eos spiritu existimo, cum videlicet in imaginatione & appetitione agitantur spiritus.

motus ad id necessarii. Imaginis vero productio non solum in spiritu, qualis mens est, locum habet, sed etiam in corporibus, ut in oculo, aut speculis. Quia igitur imagines illæ & spiritus & corporis esse possunt; atque ea dem reperimus semper sequi sensuum motiones, semper præcedere motus voluntarios: idcirco, intercedente illius imaginis efformatione, fieri illam mutuum determinationem posse, suspicarer. Quo accedit, quod quasi videtur mens nostra intueri imagines huius generis in capite, in cuius cerebro definit nervorum motus, a sensibus ortus, & incipit concitatio nervorum, ad motum voluntarium efficiendum commotorum. Quem in finem autem mens nostra ante motum voluntarium semper de re efficienda, eius loco, motionibus ad id necessariis, & membris movendis, mens nostra tam claram imaginem excitaret, nisi ille motus voluntarius ab hac imagine proficeretur? Nam & ad motus producti sensationem sufficit, ut illa imago sequatur, non opus est ut præcedat; & imago phantasiæ, quam non sequitur corporis motus, non ita clara est. Nonne autem omnem imaginem mentis sequitur nifus aliquis & contentio ad motum in corpore profereendum, licet hic a voluntate impediatur subinde? nonne ille motus interdum plane exoritur quoque nobis invitis, voluntate non fat cito aut fat fortiter ad motionem illam impediendam properante? Nonne propter illum nifum nervorum excitandi motum corporeum, cum mentis imaginibus convenientem, ipsi illi nervi agitantur, atque totum corpus, in quo sunt dispersi, a diuturna & continua meditatione defatigatur? Quare vero omnes motiones, etiam in gustu, olfactu & auditu peragendas, antecederet aliqua imago, quæ est visus & tactus propria, nisi imago illa ad motum illum concitandum esset necessaria? Cur opus est, ut in oculo imago rei visæ oriatur, cum mens sensationis imaginem ex suo sinu eliciat, nisi natura ipsa nos docere velit, mentem illam imaginem, in oculo formatam, & ad nervos cerebri propagatam, quasi intueri & hac ratione sensationem similem sic in se excitare; sicut unum speculum imaginem, in altero speculo formatam, excipit & imitatur? Sicut igitur mens determinatur ad sentiendum, dum conscia sibi est imaginis, vi nervorum efformata: ita corpus determinari videtur a mente, intercedente huius imagine & ad eisdem nervos continuata & propagata.

Sed satis multa de illa causa, quæ mutationum mentis & corporis consentaneam esse possit, ubi forte liberaliter iusto fui, dum etiam verisimilem sententiam nostram reddere volui. Reliquum autem adhuc est tertium illud, quod Wolfius in causa effecti alienius quærenda postulat, ut videamus, si plures cause eius esse possint, utra earum eidem fuerit præsens. Quia igitur solum Deum, & mentem nostram cum suo corpore, illorum effectorum causas esse posse constat, atque utrumque, & corpus & mentem, coniunctiore præsentia, propter hominis sui unitatem, inter se unita esse intelligitur, quam, Deum maximum cum iis præsentem esse, reperimus, qui & omnibus aliis locis simul præsens est, neque sua præsentia hominem, ut illæ partes, constituit: sane hæc præsentia mentis & corporis perpetua facit, ut potius utrumque mutuum

suarum mutationum causam esse dicamus, quam Deum ipsum immortalem. Cum vero secundum Logica præcepta Wolfii iam & inveni, quæ causæ nostrorum effectuum esse possint & utra earum fuerit præsens: iam mihi liceat interrogare, utrum hæc ratione etiam veram invenerim causam? Si vero hæc causæ veræ inventio etiam nititur certo experientia testimonio; & legitime ex hoc collecta est: liceat mihi tandem id quoque iam querere: num ii, qui corpus & mentem hominis in se mutuo agere contendunt, iure possint vitii subreptionis vel accusari vel condemnari?

Sed ut hæc scriberem, & systema influxus vitii subreptionis accusatione liberare conarer, occasio mihi suppeditata est a iuvenibus duobus, quos sua modestia, ingenium & doctrina facile commendat, quique iam bonis omnibus in academiam abire utiliter constituerunt. Cum enim hi duo, quos sui honoris causa hic nomeno,

Ioannes Sigismundus Silbermannus, Rieffensis Misnicus, de amicitia veræ comparandæ rationibus, &
Ioannes Christianus Wehrius, Weissenfels. Misnicus, de amicitia veræ utilitate, iucunditate & raritate,

ex more nostri Lycei, orationis Latinae, propria diligentia plane confectæ, specimen ante abitum suum edere & postea uterque carmine Germanico nobis dicere vale decreverint; atque ipsi amicissimus

Ioannes Henricus Spindlerus, Numburgensis, oratione, de amicitia veræ constantia, præmissa

eos bonis votis prosequi nomine commilitonum communi, secum constituerit: ista quidem volui præfari, ut mihi aditum pararem hæc qualicumque seripione, ad auditores humanissimos invitandos. Vti enim publice gratias decentissimas iam patronis & amicis Lycei nostri persolvo, quod tam frequenter & tam benevole in postremo nostro actu oratorio voluerint comparere: ita iidem & me & illos oratores iuvenes sibi maxime devinctos & paratos ad omnia officiorum genera habebunt, si cras, quod faustum & fortunatum sit, hora nona ante meridiem in auditorio nostro maximo adeste, & illas orationes

juveniles pro sua erga nos benevolentia audire non dedignentur. Dedi e museo d. xxiiii Martii A. O. R.

∞ I 0 C C X X V I I I I I.

AB: 155056

VD 18

ULB Halle 3
003 085 112

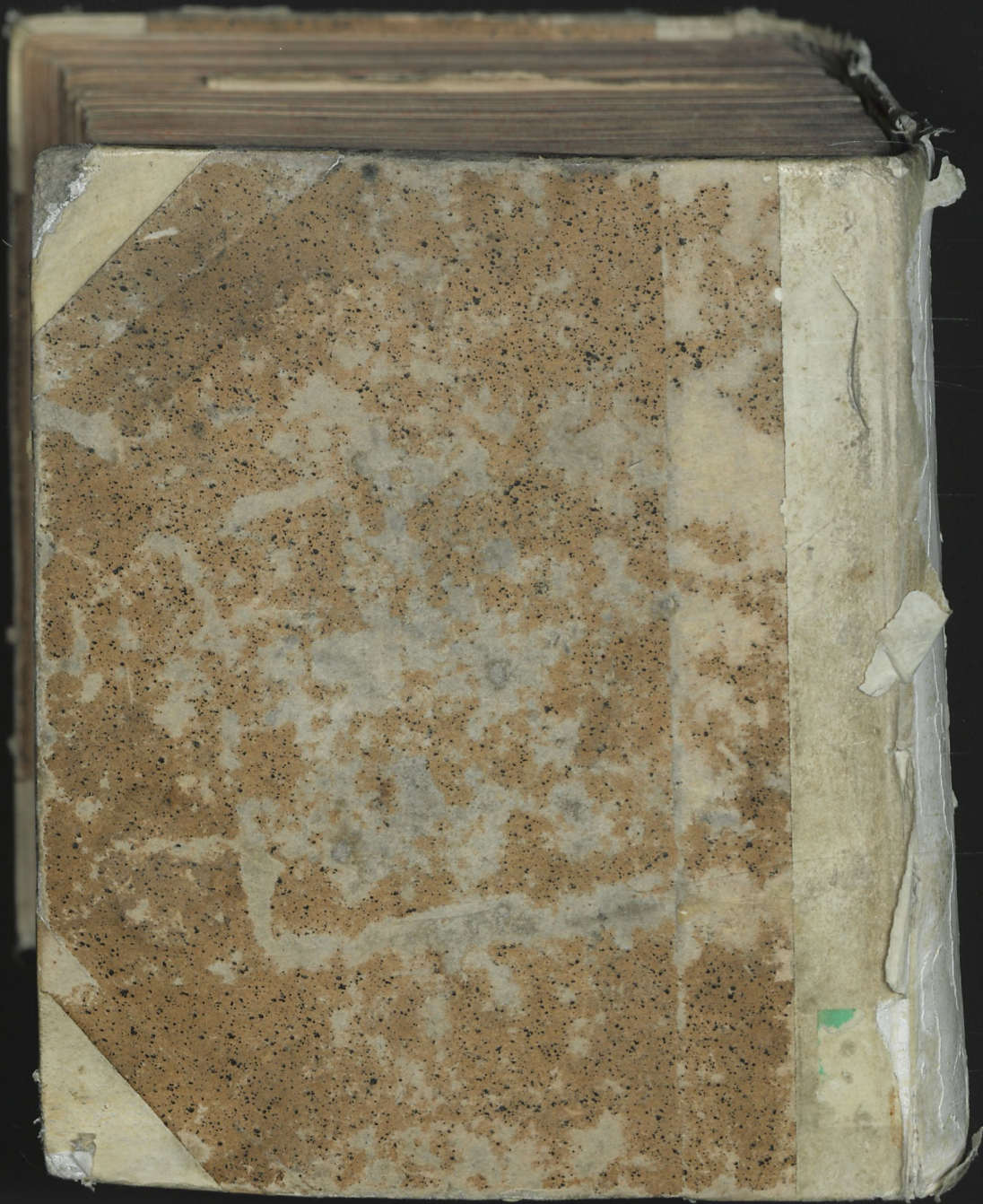

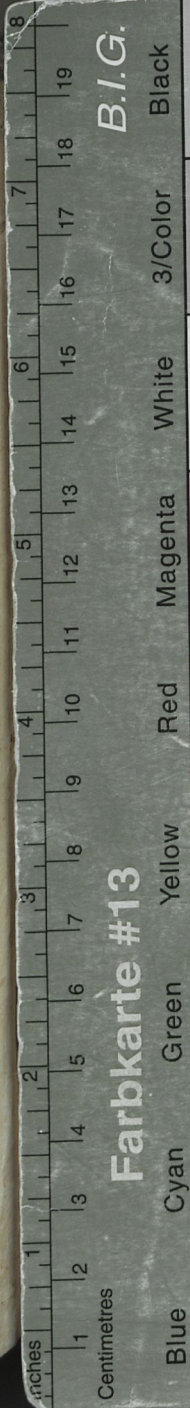
TA → SL
was 75 flut /

R

VD 17

STEMA ¹⁷
 LVXVS
 IMVM ET CORPVS
 SVBREPTIONIS
 CCVSATIONE
 ARE CONATVR

ET
 TIONES IUVENILES
 II A. S. R. ∞ IDCCXXXVIII
 NEVOLE AVDIENDAS
 ES HVMANISSIMOS
 OFFICIOSE INVITAT
 EINR. REINHARDVS
 RG. LYCEI RECTOR

TORGAVIAE
 IS PETERSELLIANIS

